

La veciña a Galícia. Traços històrics i qüestions sobre la seva regulació

Ramón P. Rodríguez Montero
Universitat de la Corunya

El dret civil de Galícia regula una curiosa figura jurídica, d'abast territorial, coneguda com *veciña*; el seu estudi permet albirar les diferències existents entre la regulació jurídica i allò que passa a la realitat social i consuetudinària, en la qual la identificació va més enllà del simple marc territorial de les parròquies per a estendre's als habitants dels respectius pobles o indrets que integren la dita *veciña*.

*Civil law in Galicia governs an unusual legal concept, which is territorial in scope, known as the *veciña* or neighbourhood. This study provides an overview of the differences between legal regulation and what actually happens when social circumstances and custom are taken into account, and identification goes beyond the mere territorial framework of parishes and covers the inhabitants of the respective villages or places within the *veciña*.*

La vigent Llei 2/2006, de 14 de juny, de dret civil de Galícia,¹ entre altres institucions tradicionals gallegues, conté la regulació d'una curiosa i interessant figura a la qual s'atribueix caràcter consuetudinari: l'anomenada *veciña*.

A aquesta figura es dediquen els articles 52 a 55 de la Llei, en els quals s'al·ludeix a la seva composició i funcions (art. 52), i es regulen determinats aspectes relatius al seu funcionament, així com a altres qüestions de tipus organitzatiu (art. 53 a 55).

D'altra banda, la regulació que es fa d'aquesta institució a la Llei 2/2006 no és nova, ja que, anteriorment, el títol II de la Llei 4/1995, de 24 de maig, de dret civil de Galícia, que la va precedir i que va ser derogada per aquella, també conté per primera vegada, en aquest cas, els articles 10 a 13, relatius a la *veciña*, redactats en uns termes molt semblants –per no dir pràcticament idèntics, excepte unes lleugeres variacions pel que fa a la redacció– als de la més recent i posterior Llei 2/2006, actualment en vigor.

La introducció i la regulació de la *veciña* a l'esmentada Llei 4/1995 es van proposar al treball previ de reforma de la Compilació del 1963, elaborat pel Consello da Cultura Galega i presentat al Parlament de Galícia amb data 11 de juny de 1991,² en el qual els seus proponents es feien ressò presumptament de la necessitat de preveure i regular una institució com la que ens ocupa, perquè entienien que presentava una profunda tradició i arrelament consuetudinari a Galícia.

Si bé és cert que, tant en el moment en què es va plantejar la possibilitat d'incloure la institució de la *veciña* a l'esmentada Llei 4/1995, com quan es va portar a efecte, molts juristes gal·lecs van criticar aquesta incorporació –en alguns casos en uns termes força durs–, també ho és que, d'un temps ençà, la doctrina més recent tendeix a reconèixer l'encert d'aquesta incorporació a l'actual Llei 2/2006, ja que s'ha confirmat jurisprudencialment l'existència efectiva de la institució en un moment més aviat recent.

Pel que fa a la regulació que es fa de la *veciña* a la vigent Llei 2/2006, cal indicar que a l'article 52 de la norma s'assenyala que aquesta institució que-

da integrada pels patrucios³ de les parròquies corresponents, i la seva funció es concreta a administrar els béns de mancomú “segons el costum o d’acord amb el que decideixi la majoria”, i s’exclouen d’aquest règim les anomenades forests veïnals de mancomú, “que es regiran per les normes que els siguin d’aplicació”.

Pel que fa a les reunions, a l’article 53 s’estableix que la *veciña* “es reunirà almenys una vegada a l’any quan, com i on ho acordi, i estarà presidida pel *vigairo*, el *patrucio* de més edat o la persona escollida per la majoria dels *patrucios*”; es matisa, a més, que “el president té vot de qualitat en el cas d’empat”. També a l’article 54 de la Llei s’assenyala que “el president convocarà els *patrucios* amb tres dies d’antelació”, i a més s’especifica que, “si no ho fes així, la *veciña* es reunirà el dia 31 de desembre de cada any, tret que hi hagi el costum de reunir-se un altre dia”.

Finalment, a l’article 55 s’indica que “a la reunió anual de la *veciña* se sotmetran a aprovació almenys els comptes de l’any anterior i es fixaran els plans o els objectius d’actuació per a l’any següent”, i s’hi afegeix que “els acords inusitats es documentaran”.

En presentar la *veciña*, segons hem dit, com una institució de caràcter consuetudinari, ens podem preguntar si la regulació que se’n fa a la vigent Llei de dret civil de Galícia, que és la que a grans trets s’acaba d’exposar, es correspon i s’identifica amb antigues pràctiques consuetudinàries gallegues i, si és així, en quina mesura i amb quines ho fa.

Per respondre a aquesta qüestió cal acudir a les diferents fonts d’informació que ens proporcionen juristes, etnògrafs i antropòlegs.

de drets–, se situava la seva dona, que a la casa gallega ocupava un paper important, però que al règim social de la parròquia no tenia participació directa. Quan moria el cap de la família, la dona vídua, amb fills grans o petits, es col·locava al lloc del seu difunt marit com a cap de la casa, n’assumia els drets i gestionava els afers de la casa. Dins l’àmbit parroquial, la vídua, com a mare de família, era representada per un fill, un gendre o un germà petit. Vegeu RISCO, *Obras completas*, vol. III (*Etnografía*). Vigo: 1994, pàg. 475, 483 i 485; PAZ ARES, *Instituciones al servicio de la Casa en el Derecho civil de Galicia*. Salamanca: 1964, pàg. 32 i s.

D’altra banda, la denominació de *petrucio* o *patrucio* també se solia utilitzar per referir-se, a més del cap de la casa, a un altre dels components de la família tradicional gallega, concretament al fill gran o, en lloc seu, si no fos a la casa, o anés a casar-se fora de la casa, o s’hagués apartat dels pares de qualsevol altra manera, un altre dels fills que es volgués quedar a la casa, que assumiria a la mort del pare la posició familiar que el pare ocupava, així com tot el patrimoni o la major part.

Precisament aquest –segons es diu– “marcat caràcter patriarcal de la institució *petrucial*, en la qual el *señor de la casa* i el *petrucio* assumeixen la direcció familiar”, es presenta, segons un sector de la doctrina gallega, com a “molt distant de l’esquema d’igualtat jurídica entre home i dona que en el marc constitucional orienta la regulació de les institucions familiars i successòries a l’ordenament jurídic espanyol, comú i autonòmic”. Per això, segons aquests autors, és “força criticable que aquesta discriminació a la direcció familiar s’hagi reproduït sense cap matisació a la vigent Llei de dret civil de Galícia”, “sense fer-ne ni un mínim sedàs d’adequació constitucional del contingut”. Vegeu ESPÍN ALBA, “Instituciones interpretativas e integradoras”, a diversos autors (LETE DEL RÍO, coord.), *Manual de Derecho civil gallego*. Madrid: 1999, pàg. 49. En un sentit semblant també sembla que es pronuncia Busto Lago a “Comentarios a los arts. 52 a 55”, a diversos autors (REBOLLEDO VARELA, coord.), *Comentarios a la Ley de Derecho civil de Galicia. Ley 2/2006, de 14 de junio*. Pamplona: 2008, pàg. 293, quan assenyala que “les noves formes d’estructuració familiar i les normes que imposen la igualtat de sexes, d’acord amb les exigències constitucionals, determinen una revisió necessària de la identificació que s’acaba de fer (del *petrucio* amb la figura de l’espòs i del pare de família, tenint en compte la vigència social de la millora masculina i l’establiment de la residència patrilocal a la major part de les comarques de Galícia), prenent en consideració únicament les fórmules més tradicionals i arcaïtzants d’establiment de les relacions familiars i socials, avui superades també a la realitat social i econòmica gallega”.

4. Publicat originàriament a Cadis, l’any 1914, per la impremta de Manuel Álvarez, i reeditat amb una introducció de García Martínez per Edicions Xerais, Vigo s. d. (però 1982).

1. Publicada, respectivament, al DOGA núm. 124, de 29 de juny, i al BOE núm. 191, d’11 d’agost de 2006.

2. El treball esmentat es recull a la revista jurídica *Foro Gallego*, núm. 184, 1992, pàg. 39 i s.

3. Tradicionalment, amb el terme *patrucio* o *petrucio* es feia referència, amb caràcter general, en gran part de Galícia al pare de família que conservava la preeminència a la casa –titularitat sobre el patrimoni i sobirania domèstica–, que en alguns llocs també s’anomenava *patró* o *vell*, i a qui es donava el tractament respectuós de *senyor*. Al seu costat, i en una posició semblant –patriarcat amb igualtat

*La incorporació en el marc normatiu modern
d'una figura consuetudinària com la veciña
ha estat positiva ja que s'ha confirmat
jurisprudencialment l'existència efectiva
d'una institució tradicional.
Fotografia: bosc a Carballeira (Galícia).*

I. Possibles precedents consuetudinaris de la figura. Dades aportades per dos juristes antics: Nicolás Tenorio i Alfredo García Ramos

Entre les diverses referències que de les velles institucions consuetudinàries populars gallegues semblants a l'anomenada *veciña*, o que s'hi relacionen, ens proporcionen els autors més antics, cal esmentar en primer lloc les que ens ofereixen dos juristes que van escriure al començament del segle passat, Nicolás Tenorio i Alfredo García Ramos.

El primer, de professió jutge, inclou al seu llibre *La aldea gallega*⁴ una sèrie de dades, fruit de la seva observació directa, presumiblement recollides entre els anys 1904 i 1906, sobre algunes pràctiques públiques i familiars de la vida quotidiana als llogarets de la comarca d'Ourense Viana do Bolo.⁵

Respecte del que ens ocupa, Tenorio comença destacant l'existència d'una organització pròpia al llogaret, regida pel costum, independent de la vila o el poblat, cap d'Ajuntament, que presideix els llogarets que el formen.⁶

El consell director, la propietat comunal, determinades pràctiques de cultiu, les festes públiques i la que qualifica com a "organització en forma diferent de la comuna de dret" respecte d'algunes famílies són alguns dels elements que dins l'àmbit del llogaret centren la seva atenció a l'estudi.

Així, en referència al que qualifica com a "cos director del llogaret", i que anomena *concejo*, l'autor assenyala que "el concejo del llogaret es compon de tots els homes majors d'edat, cadascun d'ells en representació d'una de les famílies de pagesos o obrers⁷ que habiten el llogaret. No és condició necessària que siguin casats; n'hi ha prou que cadascun representi la casa o la família a la qual pertany, per la qual cosa formen part d'aquest organisme els fills de vídues grans i solters que viuen amb les seves mares, i aquells altres que tenen casa separada de la paterna. Aquests són els que deliberen i prenen acords, però a les reunions del *concejo* poden assistir tots els homes del llogaret. Fan les juntes els diumenges i els dies festius, generalment després de la missa de precepte, tot i que en cas d'urgència el *concejo* es reuneix els dies feiners.

És costum convocar-lo a toc de campana o veu de pregó; dos badaladas després del segon toc és el senyal per a indicar que comença la junta, que es constitueix a l'aire lliure i a l'atri de l'església. Presideix avui l'alcalde pedani, abans el postor, triat en concejo pels mateixos habitants del llogaret. A la reunió tothom està dret i amb el cap cobert; la persona que presideix la reunió es col·loca en un lloc més alt que els altres, perquè així puguin sentir millor el que diu. Una vegada oberta la sessió, el president presenta els afers de què es tractarà, l'un darrere l'altre. Cada pobletà dels que hi assisteixen té dret a exposar la seva opinió sobre allò que es discuteix, i prenen els acords d'acord amb el parer de la majoria. És costum que els veïns del llogaret els compleixin tots amb fidelitat".⁹

A continuació Tenorio al·ludeix als afers de què s'ocupa el *concejo* en els termes següents: "Es tracten en concejo afers de diferents tipus; n'hi ha que són i es refereixen pròpiament i exclusivament al llogaret, altres es relacionen amb l'organització administrativa de l'Ajuntament al qual pertany. En aquests afers, el concejo serveix d'intermediari per a publicar els acords municipals i els bans de bon govern; en els primers, es mostra com a representació i organisme propi del llogaret. Un dels afers principals de què s'ocupa el *concejo* és el nomenament del *postor*; el postor es pot considerar avui amb el caràcter de síndic del llogaret. En alguns llocs el trien per Sant Joan, i el nomenament recau en la persona que obté un sufragi més gran; en altres, ocupen el càrrec tots els membres del concejo, un cada any. La votació es fa de viva veu i nominalment, i gairebé sempre es tria el pobletà que, pel seu caràcter i edat, gaudeix de més autoritat i ascendent entre els altres. El *postor* és l'encarregat de guardar els pesos i mesures fidels del llogaret, les eines que són de la seva propietat i que s'utilitzen en els treballs comunals, i substitueix el pedani quan s'absenta o es posa malalt".¹⁰

Afegeix a les funcions assenyalades que, “a més del nomenament del *postor*, el *concejo* s’ocupa de tot allò que interessa el bé general del llogaret. Acorda quan i qui ha de dur a terme l’arranjament dels camins veïnals i les senderes del terme; nomena els guardes per al camp, i assenjala la quantitat que cada veí ha de pagar pel servei en diners o en espècie; reparteix quotes per a comprar eines quan es necessiten al llogaret, i altres per a mantenir el forn on tothom cou el pa; tracta de l’arrendament o l’ordenació de les pastures de la *lama*; nomena als mesos d’abril, juny i novembre els veïns que, en companyia del *postor*, han de fer el recompte dels bestiar de llana i cabrú i han de confeccionar la *tarja*; decideix la compra de gossos perquè acompanyin i defensin el bestiar del llogaret, i s’ocupa d’altres afers menys importants”, i acaba matisant que “els acords del *concejo* no s’escrïuen, però això no impedeix que el veïnat els compleixi”.¹¹

A continuació Tenorio s’ocupa a la seva obra de diverses qüestions relacionades amb la utilització i el gaudi de la propietat comunal del llogaret. Es refereix a les terres identificables amb les lamas – “destinades únicament a pastures per al bestiar boví”, que s’arrenden per acord del *concejo* i s’adjudiquen al millor *postor* en subhasta pública, i la renda que s’obté s’inverteix en benefici del llogaret; o bé pasturades comunament, d’acord amb uns usos determinats, pel bestiar boví de tots els veïns– i les forests – “congestos que produeixen pastures, encara que en menys quantitat, i a més llenyes”, que s’aprofiten “o per a pastures, o rompent-ne periòdicament les terres per sembrar-hi sègol”, i fent-ne els repartiments corresponents entre els veïns–, així com també als forns comunals, “on es cou el pa de tots els veïns”, la cura dels quals és “atribució, o millor deure, del *concejo*”, i que “quan cal reparar-lo es reuneix, decideix reparar-lo, encarrega a l’alcalde de barri que es faci en forma; i una vegada acabada la reparació, es torna a reunir el *concejo* i reparteix a prorrata la despesa entre els veïns”.¹²

Així mateix, al capítol II del seu estudi, en el qual es refereix als que qualifica com a “costums agrícoles del llogaret”, en al·lusió als que presenten un

caràcter comunitari o associatiu, Tenorio assenjala les particions d’aigües, i la que anomena com a “cap de bestiar o ramat del llogaret”.

Pel que fa a les particions de les aigües, Tenorio destaca que, “des de molt antic, l’aprofitament per al reg dels corrents d’aigua s’organitza pel costum, i tots els propietaris de terrenys enclavats dins el terme del mateix llogaret, fertilitzats per un d’aquests corrents, formen associació o comunitat de regants”, i s’atribueix “l’origen del dret a regar [...] a la possessió continuada de l’ús de les aigües, que és immemorial i sempre es va considerar d’interès general del llogaret”.¹³

5. Tenorio adverteix “com a preliminar” sobre el tema, a op. cit., pàg. 9 i s., que “com que el territori ha estat des d’antic sotmès a la legislació general, no existeix dret consuetudinari escrit; que els documents públics es van revestir sempre de les formalitats necessàries perquè fossin vàlids, i costa molt d’esforç destriar-hi el que pertany al costum del que és dret en general, i finalment, que tenint en compte el caràcter dels pobladors de les muntanyes, que desconfien de tot perquè creuen que qualsevol notícia sobre la seva vida o la de la seva família els pot perjudicar la hisenda, és difícil i penós assabentar-se bé dels seus costums”.

6. Op. cit., pàg. 10.

7. Segons Tenorio, op. cit., pàg. 14, és pagès “l’individu que té casa pròpia amb diverses parcel·les de terra que constitueixen el caseriu [...] a més, ha de ser propietari almenys d’una parella de vaques i casa seva ha d’estar proveïda amb els manteniments per a la família i els estris de feina comuns i necessaris al país”, mentre que l’obrer “és amo de menys propietats i no té bestiar”.

8. Pel que fa al *postor*, Tenorio, a op. cit., pàg. 11, assenjala que “fins fa poc el llogaret triava entre els seus l’anomenat *postor*, que tothom respectava i que tenia una certa autoritat, càrrec que avui existeix en alguns llocs i recau gairebé sempre en l’home més ancià o que té més prestigi pel seu talent i honradesa”.

9. Op. cit., pàg. 15 i s.

10. Op. cit., pàg. 16.

11. Op. cit., pàg. 17. L’autor també al·ludeix al curiós costum de Pradorramisquedo, de Viana, “pel que fa a la manera com el *concejo* del llogaret reparteix i paga els impostos de contribució territorial i de consum”. Vegeu pàg. 17 i s.

12. Op. cit., pàg. 18 i s.

13. Op. cit., pàg. 44.

La veciña és, en si mateixa, una de les antigues institucions consuetudinàries populars gallegues, les quals són la formalització d'algun tipus d'organització pròpia, regida pel costum i independent, relacionada amb l'administració de béns de caire comunal.
Fotografia: carrer d'Alama (Galícia).

Segons Tenorio, “tant la mesura (per temps) com l’ordre establert per regar no obeeixen a cap altra llei ni reglament que el costum establert des d’antic, però de vegades havia passat que sorgien conflictes entre els regants, i llavors es recorria sempre al que anomenaven *partijas de aguas*, per les quals, tenint en compte el cabal dels corrents, s’assignava a cada predi la que podia aprofitar, segons l’extensió i el lloc on era”, i afegeix que “la *partija* o partició de l’aigua la fan de dues maneres: convencionalment o pel procediment judicial del prorratge, i en tots dos casos per perits nomenats pels propietaris conjuntament, o per aquell que va demanar la partició i és acceptat pels altres. El treball pericial constitueix llavors la regla del reg per a tots els propietaris del terme, i és alhora el títol escrit en el qual consta la part de propietat que cadascú té de les aigües, o millor, el seu dret a regar”.¹⁴

Pel que fa a l’anomenat “cap de bestiar del llogaret” –identificable amb el ramat que es forma amb tots els caps de bestiar menor (ovelles i cabres) que tenen els diferents veïns del poblat i que reuneixen al camp i n’encarreguen la guarda i la cura a un pastor, al qual paguen un sou anual i mantenen segons uns usos determinats–, Tenorio assenyalava que tot allò que s’hi relaciona “és alhora cura i atribució del concejo, i tracta d’aquest tema tres vegades a l’any, a la primavera, al mes d’abril i dia de Sant Marc; el de Sant Pere al juny i al mes de novembre i dia de Sant Martí”, i aquest *concejo* s’ocupa d’acordar, a la primera i l’última de les reunions indicades, el que fa referència al bestiar –realització del cens per una comissió designada pels veïns; cens que s’anota amb guarismes especials en una *tarja* o tros de fusta que allisen per una de les bandes amb una navalla, i que queda en poder de l’alcalde– i la guarderia –manteniment del pastor i els gossos del ramat per cada veí, així com la posada de zagal (*costeiro*) amb el ramat corresponent quan, segons el costum establert, li to-

qui la ronda–, i a la reunió intermèdia s’ocuparia de la reparació –feta a prorratge entre tots els veïns– del *curro* o corral que té el llogaret a la serra per a recollir-hi el bestiar a la nit durant el temps que hi pasturi.¹⁵

D’Alfredo García Ramos, que va ocupar el càrrec de secretari de sala de l’Audiència Territorial de la Corunya, i el 1931 va ser nomenat secretari del Tribunal Suprem, disposem de dues interessants memòries que va presentar, respectivament, els anys 1908 i 1910 a sengles concursos organitzats per la Reial Acadèmia de Ciències Morals i Polítiques, i dels quals va obtenir els premis corresponents.

A la primera, titulada *Estilos consuetudinarios y prácticas económico-familiares y marítimas de Galicia*,¹⁶ entre altres costums que es relacionen amb la propietat comunal dels veïns de la parròquia sobre les forests comunals, García Ramos al·ludeix, per exemple, d’una banda al de fer-ne les particions provisionals per períodes que varien en dos anys com a mínim, a fi de fer l’*estibada* de forest vella, rompent-la, sembrant-la i conreant-la durant el període de temps en què s’obté una collita de blat i una altra de civada; d’altra banda, al que havia observat als partits judicials de Lalín i La Estrada (Pontevedra), anomenada de *postas* o “plantacions d’arbrat que fan els veïns a les forests comunals, generalment de castanyers, de manera que aconsegueixen apropiar-se l’arbre i els fruits”, tant se val on estigui situat, però només durant el temps que visqui.¹⁷

Pel que fa al primer dels costums assenyalats, García Ramos distingeix entre la situació que té lloc quan “hi ha moltes forests i molt extenses” i quan no passa això, a l’efecte de l’existència o la inexistència d’acord previ per a fer-hi l’*estibada*, i indica per al segon dels casos –no gaires forests i no gaire extenses– que, a l’efecte de fer-ne el repartiment, “a la sortida de la missa parroquial, a

l'atri de l'església, generalment en presència del pedani, es reuneixen els pagesos i decideixen fer l'*estibada*, i assenyalen el dia en què han de triar la part de forest més convenient per a fer-ho, i assignen a cada partíci la seva porció. El dia fixat, el més ancià dirigeix l'operació, i un pràctic amb una vara de deu pams de llarg va mesurant i assenyalant a cadascú la part que li correspon, proporcional al seu dret i que marca amb fites amovibles o amb terrossos que arrenquen amb l'aixada"; afegeix a més que, "com a particularitat [...] no es té en compte per fer la divisió el nombre de veïns, ni el de famílies, sinó les llars o *focs* i l'extensió de béns propis", i generalment es fan "dues porcions, una igual per a cada llar, i les altres dues porcions es distribueixen igualment entre els propietaris, tenint en compte els *fondos*, és a dir, les terres de conreu i els prats, que anomenen també terrenys *mansos*, però no els boscos, els *pumares*, les rouredes, etc.". ¹⁸

A més dels costums esmentats que recauen sobre les forests comunals, García Ramos també al·ludeix als que s'estableixen sobre altres possibles elements comuns com ara les *agras* –permetre que el bestiar i els ramats pasturin lliurement en aquests terrenys llaurats no tancats, i en els quals es va sembrar blat o sègol, una vegada recollida la collita i mentre no es prepara la terra per a un altre cultiu– o els molins comuns de cada parròquia –dels quals l'autor assenyalava que "rara és la parròquia que no en té cap"–, en què "la participació dels comuners varia des d'un dia o més de molta fins a únicament unes hores". Cada comuner ha d'utilitzar el molí "els dies i les hores assenyalats, de dia o de nit, i s'encarrega de picar la pedra", i "l'ha de deixar lliure quan expiri el torn, tant si ha acabat la molta com si no ho ha fet", i afegeix també que "el dret que el partíci té en la comunitat és susceptible de qualsevol comerç civil, alienació, permuta o donació, i les despeses de reparació van a càrrec de tots, a prorrata del dret que representen". ¹⁹

A la segona de les seves memòries, publicada dos anys més tard i titulada *Arqueología jurídico-consuetudinaria-económica de la Región gallega*, ²⁰ García Ramos torna a aportar dades interessants, en-

tre moltes altres qüestions i pel que fa al tema que ens ocupa, sobre la comunitat de béns veïnals, als quals dedica el capítol V del seu estudi. ²¹ Hi fa referència als forns veïnals –la propietat dels quals "es crea pels que hi contribueixen, no com a individus, sinó com a veïns", i són "propietat comunal per al lloc, per a la parròquia, com a tals entitats i, per tant, només les persones que hi resideixen tenen dret a utilitzar-los" per torns preestablerts, que es guarden rigorosament–, a les eres de batre –"per al gaudi de les quals els veïns s'avisen i agafen torn per fer la batuda"–, als regs –que considera "la comunitat més marcada, la més important", i indica que "l'ús i el costum imperen sobre manera en la distribució, els torns i l'aprofitament dels regs que són inherents a la propietat", i també que "es pot establir com a regla general que allà on predomina el prorratgeig és proporcional a la superfície regable, tant que l'aigua és inherent al terreny, fins a l'extrem que no es coneixen casos d'alienació independentment de la terra"–, al condomini en el pasturatge de les forests comunals quan estan obertes –en referència als costums que hi ha observat a les terres de Negreira i Origueira, del Barco de Valdeorras i Picos de los Ancares (Cervantes)–, a les *senaras concejiles* –porcions determinades de *tierrezas montesías*, dels partits judicials de Becerreá i Fonsagrada, que es conserven *pro indiviso* entre els seus propietaris, que en comú n'aprofiten les llenyes, les collites i el pasturatge, i que els veïns acorden repartir-se dividint-les segons uns determinats criteris en porcions que reben el nom esmentat, amb la finalitat de rompre-les, incinerar-ne els te-

14. *Op. cit.*, pàg. 46.

15. *Op. cit.*, pàg. 61.

16. Publicada per la Imprenta del Asilo de Huérfanos del Sagrado Corazón de Jesús l'any 1909 a Madrid.

17. *Op. cit.*, pàg. 58 i s.

18. *Op. cit.*, pàg. 59.

19. *Op. cit.*, pàg. 65.

20. Publicada l'any 1912 a Madrid per l'Establecimiento Tipográfico de Jaime Ratés i de la qual existeix una edició facsímil editada pel Consello da Cultura Galega, Santiago de Compostel·la, s. d., a la col·lecció Textos e Documentos de Antropoloxía Cultural de Galicia, amb proemi de Fraguas Fraguas.

21. Vegeu *op. cit.*, pàg. 35 i s.

Entre les diferents responsabilitats que tenen els concellos hi ha la cura de l'església, a més de l'arranjament del cementiri, dels edificis del comú, etc. Fotografia: església d'Igletrios (Concello d'Esgos, Galícia).

rossos i sembrar-hi sègol— i a la comunitat a l'arbrat, originada per diverses causes —com ara la que es genera per les plantacions que els veïns fan a les forests comunals, després de triar-ne un terreny apropiat, respecte de la qual matisa que “pel fet de plantar un arbre a la forest comunal no s'individualitza més que el vol, ja que la terra, pel que fa al pasturatge i la utilització de collites i llenyes, continua sent de la comunitat”.²²

A més dels costums transcrits, García Ramos també recull, dins la secció que qualifica com a “Derecho público”, als capítols xvi i xvii de la seva *Arqueología*, dues referències interessants, l'una a la que anomena “A Xunta dos Homes de Taboadelo” i l'altra a una sèrie de qüestions relatives a la “policia rural”.²³

En el primer dels capítols indicats, l'autor tracta de l'organització, les funcions i les atribucions de la Junta d'Individus —*Xunta de Homes*— de la parròquia de Taboadelo, a Pontevedra, a la qual els veïns havien encomanat el seu govern i direcció, i havien confiat l'administració dels seus béns comunals, i que, segons García Ramos, va estar funcionant fins a cinc anys abans d'escriure la seva obra, moment en què els seus components van ingressar en una associació d'agricultors “que es preocupa més de política que no pas d'administració”, i han canviat “l'autonomia per la submissió, la independència per la dependència, el que és consuetudinari per la llei escrita, el que és arcaic pel que és nou, el que és ranci pel que és modern, en perjudici, segurament, dels interessos comunals de la parròquia”.

Pel que fa a la composició de la Junta, García Ramos assenyala que “la Junta estava formada pels que havien estat *maordomos*, que adquirien la denominació de repúblics, els zeladors i el president; per pertànyer a la Junta calia ser casat i amb residència habitual a la parròquia; el nombre de membres era il·limitat, ja que anava augmentant a mesura que augmentava el d'expresidents, que en realitat componien la corporació”.

En referència a les reunions, “cada any es reunia a fi de proveir de president o *maordomos* per a l'any següent, i se subhastava el càrrec entre els veïns casats, per licitacions que anomenaven sisa;

qui oferia una quantitat més gran era l'afavorit amb l'honorós lloc de la presidència dels repúblics”. “Anualment, el dia 1 de gener es reunia l'assemblea amb la finalitat de donar possessió al nou maordomo i se solemnitzava l'acte amb un menjar, sisa, amb què aquell havia d'obsequiar els repúblics [...]”. “A la primera reunió anual la Junta designava dos membres del seu si que rebien el nom de zeladors i que tenien com a missió convocar a assemblea els repúblics, sempre que calgués; les reunions de la Junta es feien a l'aire lliure i d'ordinari al barri Do Lombo, i també a la sortida de missa els dies de festa a l'atri de l'església”.

Quant a les funcions i les atribucions, García Ramos indica que “tots els interessos administratius de la parròquia queien sota l'acció de la Junta; tot allò que era d'interès procomunal ho regia i ho governava amb autoritat inapel·lable. Tenia cura de les propietats i els aprofitaments comunals, convocava els veïns per distribuir les forests comunes, dividir-les i adjudicar-ne les porcions, i presidia aquestes operacions; pel que fa a altres propietats col·lectives, decretava l'arranjament i la conservació dels camins veïnals, la reparació dels molins fariners, regulava les preses d'aigua de reg, en fixava els torns, solucionava conflictes, ordenava la neteja de les lleres i els aqüeductes. Respecte de la policia rural, l'exercia vigilant que els tancats es col·loquessin a plom i es tallessin els esbarzers que obstaculitzaven o dificultaven el trànsit. Exercia funcions judicials procurant el respecte per la propietat aliena, i castigava els atemptats contra la propietat i l'entrada de bestiar en finques d'altres propietaris. Estenia les seves funcions, com a tribunal de conciliació, per evitar que les qüestions referents a la propietat, originades per danys, es por-

tessin als tribunals oficials, de manera que impedia entre els veïns els odis, les enemistats i les despeses. En l'ordre fiscal la Junta es va encarregar, fins al 1870, en què va cessar el costum, no sé per quina causa, de recaptar per mitjà dels seus zeladors els impostos, que anomenaven *cobrar* o *fisc*, que després ingressaven col·lectivament als centres corresponents”.

També pel que fa a la seva autoritat, García Ramos ressalta que “l'autoritat de què gaudia la Junta era omnímoda a l'esfera de les atribucions, definides al territori pels límits geogràfics de la parròquia i a la matèria per tot allò que fos d'interès comú; els seus acords i les seves decisions tenien tanta força com si procedissin dels tribunals”. “Les sancions consistien en multes que ingressaven en benefici dels interessos comuns i es destinaven a obres d'utilitat parroquial, com ara arranjament de molins, preses d'aigua, partidors, etc. Era matèria de multa no contribuir a reparar els camins, l'entrada de bestiar d'un veí a la finca d'un altre, no contribuir amb el que es manés o s'obligués a arranjament dels molins, tenir obstruïdes o brutes les lleres de reg, no concórrer al repartiment de les forests, no tallar els esbarzers que perjudiquessin el trànsit, etc.” “Mai no es va desoir la seva autoritat, ni va ser prou lloada la seva missió [...]”.

García Ramos acaba l'exposició sobre la Xunta de Homes de Taboadelo valorant-la en uns termes tan elogiosos com els que es transcriuen a continuació: “No crec que hi hagi cap organisme de *concejo* tan complet i tan altament consuetudinari com el de Taboadelo. Abastava amb la seva jurisdicció tot allò que es referia a la utilitat comunal, sense lleis, sense ordenances, sense regles escrites que coartessin, limitessin o minvessin la seva sobirania; la conveniència del veïnat inspirava el seu règim democràtic, que s'exterioritzava fins i tot en la denominació dels membres que componien la Junta: els repúblics. Entitat de democràcia pura, ara administradora, ara policia, ara tribunal que tot ho resol i decideix pacíficament en nom de la solidaritat parroquial. Va fomentar els interessos procomunals obrint mines, construint preses d'aigua o partidors que constituïen modestes obres d'i-

rrigació que van fer més fecunds els camps i més productiva la terra, sense altre auxili que el treball dels individus que administrava i les multes dels desobedients i els morosos. A la llum pública [...] deliberava, resolia i jutjava, ja fos a l'atri parroquial [...] ja fos al camp Do Lombo, sense necessitat de proves quirogràfiques dels seus acords, que confiaven a la memòria, a la bona fe de tothom, administradors i administrats, sense necessitat de llibres, quaderns ni apunts, cosa que és una excepció a la nació espanyola, en què per als actes més nimis s'exigeix el concurs de la cal·ligrafia. I tothom tenia dret a formar part de la Junta, sense cap altra condició que la de ser veí, és a dir, representar un *fogo* (foc o llar); era règim de patriarques, d'homes senzills que buscaven només la pau, l'harmonia, la solidaritat i, dins seu, el bé comú”.

Finalment, al capítol xvii de la seva *Arqueología*, García Ramos critica la falta d'iniciativa dels municipis gallecs en la cura, l'arranjament i la conservació de les vies rurals –encara que, com diu, “no en falten consignacions als seus pressupostos, repetides any rere any, però van a parar Déu sap on, encara que tampoc la gent no ho ignora”–, i destaca sobre el tema que, “quan es treballa algu-

22. Realment interessant i molt descriptiu de la situació és el comentari que fa García Ramos relacionat amb l'intrusisme de les autoritats administratives en l'autonomia parroquial i del *concejo*, en què s'expressa en els termes següents: “És dolorós consignar, pel que fa a aquests costums que originen les propietats comunals dels pobles del partit de Becerreá, el domini, l'administració, el règim i la regulació de les quals correspon únicament i privativament a la reunió de veïns, que es desnaturalitzi per la intrusió freqüent i abusiva, segons em comuniquen, de les autoritats administratives que «posen ordre», prenen decisions i resolucions, com si es tractés d'alguna cosa que estigués dins les seves funcions. Es tracta d'extralimitacions que van rosegant el poc que queda de l'autonomia parroquial i del *concejo*, a les institucions de les quals correspon exclusivament prendre acords sobre allò que és de la seva pertinença. Potser és un signe dels temps actuals i una de les moltes arbitrietats d'aquest moment de poderosos i múltiples tentacles que es diu caciquisme [...]”. Vegeu *op. cit.*, pàg. 41.

23. Vegeu *op. cit.*, pàg. 98 i s.

El caràcter comunitari és una de les característiques diferencials dels costums jurídics gallecs.
Fotografia: molí del Concello d'Esgos.

na cosa en aquest sentit, es deu a l'acció privada, i els parroquians, els vilatjans i els *rueiranos* reparen malament els seus camins. Si són de servei general per a tota la parròquia, llavors tots els feligresos concorren a reparar-los; si el camí posa en comunicació un lloc amb un altre, únicament presenten el seu concurs els interessats. Recorren per fer-ho al sistema de prestació personal, cadascú amb els seus estris i instruments, amb un dia o més de feina, amb servei de carro els qui en tenen, agafant pedra aquí i allà o extraient-ne d'alguna pedrera situada en terrenys del comú. Aquest recurs de la prestació personal va ser una de les càrregues o tributs del *concejo* de la qual no estaven exempts a Galícia ni tan sols aquells que gaudien de certs privilegis i exempcions. I hi afegeix que "de vegades, com passa en algun poble de la província d'Ourense, per atendre les despeses de reparació dels camins es venen les collites, les llenyes o la pedra d'alguna forest comuna, i el seu producte s'aplica a aquell objecte. A la parròquia de Taboadelo (Pontevedra), durant els mesos de gener a abril inclusivament, treballen els veïns un dia cada setmana per reparar els camins veïnals, i el primer dia s'assenyala quin correspon a la setmana següent, en aquesta el que segueix, i així successivament".²⁴

II. Notícies proporcionades per un etnògraf: Vicente Risco

Totes aquestes referències que ens ofereixen Nicolás Tenorio i Alfredo García Ramos són corroborades per altres autors coetanis o una mica posteriors en el temps, com en el cas de Vicente Risco.

Aquest conegut intel·lectual gallec, l'obra del qual és imprescindible si es volen conèixer i estudiar els antics costums gallecs, també destaca als seus treballs d'etnografia la importància de la parròquia dins l'àmbit rural gallec. Risco considera la parròquia la "unitat social immediatament superior a la família", composta "gairebé sempre per diversos nuclis de població, per diverses agrupacions de cases que anomenen *llogarets* i *llocs*", entre els veïns dels quals es crea "una vida comuna, una comunitat d'interessos espirituals i materials,

un hàbit de convivència, un sistema de relacions que arriben a formar una veritable consciència de grup", i que tendeix a ser una "societat natural sencera, completa i tancada", en la qual "fins i tot hi ha una certa tendència a l'endogàmia, com es manifesta a les relacions, moltes vegades hostils, amb les parròquies veïnes".²⁵

Respecte del règim de la parròquia, Risco indica que està "regida per un *Concello*, que representa l'antic comú de veïns de l'edat mitjana". El *Concello* està compost per "tots els veïns majors d'edat [...] que representen cadascun un caseriu o família, encara que no estiguin casats, perquè la veu que tenen i el vot que donen no és, en rigor, el de la seva persona, sinó «el de la casa». Són si fa no fa els veïns amb casa oberta de què es parlava en temps medievals".²⁶

Pel que fa a les reunions, Risco afegeix que "tenen lloc, en general, els diumenges i els dies de festa a l'*adro* (atri) de l'església, bé a la sortida de la missa, com passa a Viana del Bollo, bé a una altra hora, com ara a la tarda, com a La Limia, o en dies esporàdics, com solen fer a tot arreu quan hi ha una urgència. També en alguns llocs, com a La Limia, s'ajunten al forn comunal, o sota un *pendello* (cobert o porxo), o al *camp de la festa* sota un arbre".²⁷

Risco també ens parla del *vigairo* o vicari, en al·lusió a les diverses denominacions que rep a diferents llocs de Galícia –*postor*, majordom, capatàs, *coteiro* o *costeiro*, caporal, etc.–, així com a la possible derivació etimològica de la paraula *vicarius*, que per a l'autor seria "una mena de cap de llogaret, relacionat amb *vicus*, 'llogaret', i no pas amb *vice*, sigui quin sigui l'origen de la paraula", la funció del qual, segons l'autor esmentat, en el temps en què escriu, solien cobrir els *alcaldes de barri* o *pedanis*, "els quals, fins i tot després de l'organització administrativa moderna, es van designar segons el costum".²⁸

La designació dels antics *vigairos* es feia, segons Risco, de diferents maneres: “per votació [...] que es fa, a molts llocs, el dia de Sant Joan”, en què triaven gairebé sempre la persona “que, pel seu caràcter i anys, gaudeix de més autoritat i ascendent entre els altres”; “per sort”, i altres “ho són, un cada any, tots els homes que formen part del *Concello*, per torns”.²⁹

Les funcions del *vigairo*, majordom o qualsevol que fos la seva denominació, es concretaven, segons Risco, a convocar, presidir i dirigir les deliberacions del *Concello*, donar les ordres i els manaments en nom seu, posar –generalment a la porta de l’església– edictes –*adiutos* en la terminologia dels paisans– i avisos de qualsevol tipus, vigilar les obres i els treballs comuns, i tenir cura de tot allò que fos de la parròquia.³⁰

Pel que fa als afers de què es tractava al *Concello* de la parròquia, Risco assenyala com a tals els “afers propis del comú de la parròquia: la construcció, la reparació o la neteja de fonts i camins, de l’església, del cementiri, dels edificis del comú, si n’hi ha; el repartiment de la prestació personal de treball i de les quantitats que ha de pagar cada veí per aquestes obres; el repartiment de serveis comunals, com ara el pasturatge de les cries del bestiar, la cura del forn, etc.; afers que fan referència a l’aprofitament de les forests: artigues, rompudes, searas i tales de llenya; i a més el de les aigües per al reg, molins, etc.”, així com també “afers del municipi relacionats amb la parròquia: informar dels acords de l’Ajuntament, bans, participació en obres, repartiment d’impostos i altres”.³¹

En referència als acords, que “es prenen per majoria i molts per unanimitat”, Risco destaca que, “en general, els acords del *Concello* no s’escriuen enlloc”, ja que “els homes de poques lletres, i encara més si són analfabets, solen tenir per això mateix una memòria feliç i per tant no és necessari escriure el que ja saben molt bé”.³²

Risco també al·ludeix en els seus treballs a determinades qüestions i usos que es donen amb relació als béns i a les activitats o els serveis comuns dels veïns de la parròquia, i pren com a referència fonamental el que indicava més amunt l’esmentat Nicolás Tenorio. Així, aporta algunes dades so-

bre les diverses formes d’aprofitament de les forests i les armenteres – propietats principals del comú, segons l’autor –, els forns i les eres comunals, el “toro del consell” – “mantingut pels veïns i escollit entre els millors que hi pugui haver, i al qual els veïns porten les seves vaques” – o l’anomenada *veceira*, relativa a la pastura en comú de les cries del bestiar de tots els veïns.³³

III. Més informacions sobre vells costums que ofereix un antropòleg: Carmelo Lisón Tolosana

A totes aquestes informacions cal afegir les que ens proporciona l’antropòleg Lisón Tolosana a l’obra que va escriure entre els anys 1964 i 1965, en la qual s’ocupa d’estudiar, a més d’altres institucions, alguns aspectes i característiques de les que aquest autor qualifica com les tres segmentacions rurals gallegues: el municipi, la parròquia i el llogaret.³⁴

24. *Op. cit.*, pàg. 104 i s.

25. RISCO, *Obras completas*, vol. III (Etnografía). Vigo: 1994, pàg. 507 i s. Segons aquest autor, *op. cit.*, pàg. 507, Nicolás Tenorio no fa a la seva obra, esmentada abans, una distinció que, segons ell, cal fer: “Quan parla del llogaret com a organització comunal es veu que, en realitat, es refereix a la parròquia o feligresia, que a la nostra terra és la unitat social immediatament superior a la família. I és prou sabut que una parròquia es compon, gairebé sempre, de diversos nuclis de població, de diverses agrupacions de cases que anomenen *llogarets* i *llocs* (denominacions que tenen estat oficial als nomenclàtors i als documents estadístics). La qual cosa respon a dues necessitats: la de viure prop de les terres que es treballen i, al mateix temps, junts per poder-se ajudar”.

26. *Op. cit.*, pàg. 509.

27. *Op. cit.*, loc. cit.

28. *Op. cit.*, pàg. 510.

29. *Op. cit.*, loc. cit.

30. *Op. cit.*, pàg. 511.

31. *Op. cit.*, loc. cit.

32. *Op. cit.*, pàg. 511 i s.

33. *Op. cit.*, pàg. 513 i s.

34. *Antropología cultural de Galicia*, 2a ed. Madrid: 1983. Cf. a més la interessant obra d’un altre antropòleg, Fernández de Rota, titulada *Antropología de un viejo paisaje gallego*. Madrid: 1984, en la qual aquest autor també es refereix al “lloc” i la “parròquia”, que estudia com a unitats socioespacials.

El manteniment d'estructures tradicionals com la veciña significa que no necessàriament aquesta s'ha d'identificar amb una parròquia concreta sinó que també pot estendre's a les respectives poblacions o llocs que integren aquesta parròquia.
Fotografia: Regueiro.

Pel que fa a les que ens interessen aquí, que són la parròquia i el llogaret, Lisón Tolosana al·ludeix, respecte de la primera, al que anomena el “pedani de parròquia”.

Segons Lisón, “cada parròquia ha tingut tradicionalment –i a moltes zones encara es manté el costum– un pedani de parròquia”, la designació del qual corresponia a l'alcalde del municipi.³⁵

El pedani –continua indicant Lisón– “resideix al llogaret o lloc on hi ha l'església parroquial”, “representa l'alcalde a la parròquia i transmet i publica els bans de l'Ajuntament fixant-los a la porta de l'església, a les botigues i a les tavernes, si n'hi ha, i als llocs més freqüentats pels veïns”. “La seva funció específica ha estat, i és, donar curs als bans, les ordres i els avisos procedents de l'Ajuntament o altres entitats, i passar-los als *zeladors* o *excuses* o *vigairos* nomenats per ell fins fa poc, i que actuen com a pedanis als llogarets”. “Al mateix llogaret el pedani parroquial hi tenia el seu *excusa* o pedani, al qual incumbien directament tots els afers i els problemes comunals del lloc, i era la seva primera autoritat.”³⁶

A continuació, Lisón posa un exemple del procediment seguit a Cebrero fins a l'any 1955, i indica sobre aquest tema el següent: “Quan en un lloc o llogaret una persona no complia les seves càrregues veïnals, el pedani del lloc recorria al pedani parroquial. Aquest últim visitava el llogaret en qüestió i intentava intervenir en l'afar; si no el solucionava, ja no competia a l'*excusa*, sinó al pedani de parròquia, desplaçar-se a l'Ajuntament a presentar el cas a l'alcalde, el qual definitivament decidia i sancionava”.

Pel que fa a les que Lisón qualifica com a “actuacions concretes del pedani de parròquia”, assenyalava les següents: “Proposar la celebració de rogacions parroquials per impetrar pluges, i novenes a sant Antoni perquè solucioni la pesta dels animals”, “organitza i dirigeix el treball comunal dels parroquians quan han de rompre forests parroquials, i fins que han existit els forns, els molins i els consells parroquials, se n'ha encarregat del bon funcionament”.³⁷

També al·ludeix Lisón al seu estudi al concepte de “veí” i a la propietat comunal de la parròquia.

Sobre el terme *veciño*, Lisón indica que “presenta diferents funcions semàntiques”. Verbalment i conceptualment, la unitat de referència i ubicació personal immediata i normal és la parròquia, que es concep com a “entitat parajurídica”, encara que assenyalava que, no obstant això, també s'utilitza el terme *veciño* amb relació al lloc, i segons ell “l'extensió d'aquesta última (la denotació «*veciño* de lloc») [és] la més petita, però la seva intensió és la màxima, mentre que la parroquial continua sent mitjana”.³⁸

Pel que fa a la propietat comunal, Lisón indica que “algunes parròquies també tenen forests i terres parroquials en propietat col·lectiva, és a dir, aquestes terres pertanyen indistintament als parroquians pel fet de ser-ho”. “La propietat, els drets, són de la parròquia com a tal; els atorga condicionalment als veïns, és a dir, sempre que el seu veïnatge sigui efectiu, físic, arrelat a la terra parroquial. De fet, els lots passen a la casa, no pas als seus residents temporals. Els drets de la parròquia són estables, permanents; els usufructuaris ho són mentre participen d'aquesta permanència. La relació veí-feligrès-drets-obligacions és reversible, i els seus termes, inseparables. Però si es trenca la primera baula, les altres s'esvaeixen.”³⁹

A tot això, Lisón hi afegeix la manera com es fa el repartiment d'aigües procedents de les *corgas* –bassals o estanys grans– entre els veïns de diverses parròquies de Redondela, amb la finalitat de dur a terme el reg de les seves finques –forma aquesta que descriu a la seva obra–: “Subratlla l'existència de normes consuetudinàries creades pels parroquians en comú i vigents entre ells; però no n'hi ha prou amb haver-les instituït: hi ha una recreació periòdica d'aquestes normes cada vegada que s'hi regeixen. Abans de cada reg es fa una reunió dels interessats, la qual cosa suposa un tracte mutu, en aquest cas basat en comunitat d'interessos. La parroquialitat opera, doncs, una vegada més, com a unitat d'acció, i en les feines del reg, concretament, fonamentada en normes”.⁴⁰

En referència al llogaret, Lisón destaca el fet que “la nomenclatura local per a designar els petits nuclis de població dista molt de ser homogènia”, i s'u-

tilitzen amb diferents significats els termes *llogaret*, *poble*, *barri* i *lloc*.⁴¹

A continuació, Lisón es qüestiona al seu estudi quines són en el moment en què escriu la seva obra “les funcions i la posició estructural de l’alcalde pedani”.

A la pregunta que es formula adverteix que intentarà “reproduir la configuració popular, que, a més de ser variada, dista molt de l’oficial recollida al Codi”. En aquest sentit, manifesta que, segons els “experts locals”, “el tractament d’alcalde pedani s’havia de reservar per al representant de l’alcalde a la parròquia. Però a la conversa ordinària utilitzen sovint la paraula *pedani* per referir-se a la persona considerada com a representant de l’alcalde en l’àmbit del llogaret”. I hi afegeix que, segons l’àrea de què es tracti, s’utilitzen altres denominacions, com ara “alcalde de barri”, “excusa”, “pedani de poble”, “zelador” o “vigairo”.⁴²

Segons Lisón, “l’autoritat del *zelador* no està regulada per cap llei municipal; les seves funcions són molt limitades, ja que es redueixen a transmetre avisos procedents de l’Ajuntament. La seva personalitat social, l’autoritat, les funcions i la competència provenen del costum, no pas d’un ordre concret de competències; per això varien, segons la regió, el paper i la incumbència. En algunes comarques el càrrec de *zelador* sol durar un mes, i el nomenament i el cessament tenen lloc automàticament. L’ordre o el torn l’estableixen els veïns; a

l’Ajuntament no saben qui és el *zelador* fins que no necessiten els seus serveis”.⁴³

Pel que fa a les seves atribucions, assenyala Lisón que “pertany a l’esfera de competència tradicional del pedani de barri o *vigairo* convocar i avisar els veïns perquè concorrin al *concello* o *xunta de veciños*”; juntes de veïns que “tampoc no estan regulades per les lleis”, i que “constitueixen tots els veïns en assemblea oberta a l’aire lliure, bé a la plaça, o en una cruïlla de camins, al costat del *cruceiro*, l’església o la capella, a la porta de la casa del pedani, etc.”. I afegeix també que “motiven aquestes *xuntas* l’arranjament de camins i ponts, projectes de proveïment d’aigües i electrificació, arranjament de fonts, regulació de regs, forns i molins

35. *Op. cit.*, pàg. 56 i s.

36. *Op. cit.*, pàg. 57.

37. *Op. cit.*, pàg. 57 i s.

38. *Op. cit.*, pàg. 62 i s. Precisament a partir del raonament assenyalat, Lisón fa una digressió particularment interessant, que manifesta en els termes següents: “Si això és així (intensió màxima de «veí de lloc» i mitjana de «veí de parròquia»), com espero comprovar, es podrà dilucidar què hi ha d’objectiu i de romàntic en l’opinió d’escriptors regionals que veuen la parròquia com la unitat bàsica i indiscutible”. Vegeu pàg. 63.

39. *Op. cit.*, pàg. 64 i s.

40. *Op. cit.*, pàg. 66 i s.

41. *Op. cit.*, pàg. 112 i s.

42. *Op. cit.*, pàg. 114 i s.

43. *Op. cit.*, pàg. 115.

comuns, *partijas* de forests, moments crítics, l'actitud que han d'adoptar els veïns en ocasions determinades davant l'autoritat municipal, etc.".44

Finalment, Lisón Tolosana posa un exemple de les funcions que feia i les atribucions que tenia el pedani a Cebrero –poble amb vuit veïns, pertanyent a l'Ajuntament de Piedrafita–, així com també tot allò relatiu als afers de què es tractava i el funcionament dels *concellos* o *xuntas de veciños*, tant de Cebrero com d'altres llogarets, sobretot pel que fa a la regulació de l'ús i l'aprofitament col·lectiu de les forests en règim de comunitat, dels regs, dels forns i els molins comunals, del bou que és propietat del comú, o de l'anomenada *veceira*.45

Totes aquestes formes d'organització comunitària a les quals Lisón fa referència al seu estudi, en la seva opinió “subratllen la interdependència dels veïns a l'hora d'afrontar problemes comuns, la necessitat de formes de comunicació –a diferents nivells– per resoldre'ls i l'ordenació local de l'activitat per aconseguir resultats més eficaços”.46

IV. La reivindicació per alguns juristes del reconeixement i la regulació legal de la parròquia i la *veciña* a Galícia

Més endavant, un sector important de juristes compromesos amb el que es va anomenar al seu dia dret foral de Galícia, davant la revisió projectada de la Compilació del 1963, prevista per a deu anys més tard d'aquesta data, van demanar en aquells moments que es tinguessin en consideració les institucions juridicoconsuetudinàries gallegues no regulades, i van insistir en la importància que, dins el repertori de costums jurídics gallegos, tenien, entre altres, els de caràcter comunitari, amb un èmfasi especial en la transcendència de la parròquia –constituïda per un lloc o més, integrats cadascun per un petit cens de veïns, i atrets i units pel centre de l'església, de manera que formen una sola feligresia– com a element orgànic consuetudinari que canalitzava les relacions de veïnatge de la societat camperola gallega.47

Juntament amb la parròquia, també s'al·ludia a la *veciña* parroquial, considerada per algun autor com una reunió de veïns –entenent per veïns els

qui als llocs integrants de la parròquia tenien “casa i foc”–, que “no té altra funció que conservar els béns posseïts en «comunitat germànica» –en referència fonamentalment a les anomenades forests veïnals de mancomú– i procurar mantenir-los d'acord amb la seva naturalesa indivisible com a institució encarregada de mantenir incommovable la personalitat real col·lectiva”.48

Pel que fa a la parròquia, entre les seves funcions juridicoprivades, que són les que ens interessen més aquí, s'assenyalaven les relatives a la realització d'actes de possessió, d'administració, de gaudi i de bon govern exercits sobre els béns de propietat comunal: forests pertanyents als veïns, pastures de gaudi comunal a les forests esmentades i comunitats de regants.49

Dins la parròquia hi havia també la institució del tradicionalment anomenat *vigairo*, càrrec identificable, segons Martínez-Risco, amb el de pedani, l'acompliment del qual encarregaven els veïns a cadascun per temps limitat, investint-lo d'una certa autoritat jurisdiccional, i que comprenia algunes facultats de gestió de serveis de la parròquia en l'ordre privat i altres de caràcter públic, com ara, en l'àmbit administratiu, entre altres, encarregar-se dels camins del llogaret, de guardar el llibre dels repartiments, de cridar a consell i presidir-lo, etc.50

La importància tradicionalment atorgada a la parròquia a Galícia, considerada “un organisme regional consuetudinari essencial i important”,51 contrastava vivament, no obstant això, amb la seva falta de reconeixement legal. En aquest sentit i per aquesta circumstància alguns autors van manifestar en aquells moments la seva preocupació i van sol·licitar que, “pel que fa a les funcions de caràcter públic com a organisme administratiu de règim veïnal”, s'atorgués personalitat jurídica a la parròquia; van indicar, a més, que “l'adopció d'aquesta mesura competiria al legislador nacional, que fóra bo que l'adoptés”.5

Al que s'ha indicat afegien el suggeriment que “la Compilació podria fer-ho, per contra, en la mesura que concerneix l'esfera de les múltiples activitats privades d'índole civil que la parròquia exerceix com a entitat subjecte de dret civil”. D'aquesta

*Les particions de les aigües, basades en el costum,
és una de les mostres més evidents
del que significa el sistema de la veciña.
Riolaio (Concello d'Esgos).*

manera, “l’adopció a la Compilació revisada d’una disposició sancionadora de la personalitat jurídica de la parròquia a l’esfera civil, amb la consegüent regulació orgànica i atribució de funcions, adaptada al patró tradicional, mantingut al llarg dels segles, es presenta amb caràcter de necessitat urgent”, o, el que és el mateix: “Pel que fa a l’àmbit normatiu propi de la Compilació, hi ha de tenir acollida i desenvolupament una institució tan antiga com vivent com a organisme representatiu de les comunitats veïnals camperoles, en referència a la titularitat dels drets civils d’ordre col·lectiu que per vella tradició exerceix [...]; concedint-li, a aquest efecte, personalitat jurídica, regulant-ne [...] la constitució orgànica i les funcions pròpies”.⁵³

Més endavant també s’hi van pronunciar altres juristes, com ara Lorenzo Filgueira, que va incidir, davant els anteriors, més en la importància del “lloc” que de la “parròquia”, i va indicar, sobre això, que “la unitat territorial per al desenvolupament de la societat rural gallega i, per tant, del seu dret, és el lloc o la *veciña*, on els veïns *porta con porta* practiquen els seus costums i tenen les seves propietats comunes. Certament, existeix la «parròquia» com a reunió de llocs amb un valor important, ja que significa sobretot la unitat religiosa al voltant de l’església i el cementiri, tan decisius a la cultura gallega. Però els problemes importants afecten fonamentalment el lloc, que és el nucli humà viu i unit de manera permanent. És molt estrany que els veïns d’un altre lloc intervinguin en els problemes d’aquest lloc, i totes les formes comunitàries pertanyen al lloc, o a un grup de dos o tres llocs units en relació de veïnatge”.⁵⁴

Així mateix, pel que fa a les propietats comunitàries, assenyalava que “fins no fa gaires anys unes regles –avui en part ja codificades i reconegudes– sobre propietats comunitàries i sobre la seva organització familiar contractual i social, que regien des de dates remotes –la forest comuna, el molí, la font, la societat familiar i les *axudas* entre veïns–, bastaven per a desenvolupar la seva vida comunitària, i resolien els seus problemes per mitjà de «l’alcalde de barri i *omes*» –reminiscència del fur de Lleó–, que donava el seu veredict al moment i al lloc, amb decisió inapel·lable”.⁵⁵

V. Reaccions crítiques contra una institució “llegendària”?

El suggeriment formulat per alguns juristes d’adoptar a la Compilació revisada una disposició sancionadora de la personalitat jurídica de la parròquia a l’esfera civil, és a dir, considerar-la una entitat subjecte de dret civil, amb la seva consegüent regulació orgànica i atribució de funcions com a necessitat urgent, la va reprendre més endavant, en un moment en què la conjuntura política era molt diferent de la que s’havia viscut abans, el Consello da Cultura Galega, que, com

44. *Op. cit.*, loc. cit.

45. *Op. cit.*, pàg. 115 i s.

47. Vegeu MARTÍNEZ-RISCO i MACÍAS, “Significación social de algunhas institucións non acollidas na vixente Compilación”, a *Estudos do Dereito civil de Galicia*, autors diversos, pàg. 94 i 99. Santiago de Compostel·la: 1973.

48. En aquest sentit es manifestava Artime Prieto al seu article titulat “La casa y la familia en el Derecho consuetudinario de Galicia”, publicat a *Foro Gallego*, núm. 135-136 (dedicat al dret foral de Galícia), 3r i 4t trimestres del 1967, pàg. 251 i s., i també a “A veciña, a parroquia e a propiedade xermánica en Galicia”, a *Estudos do Dereito civil de Galicia*, autors diversos, pàg. 118 i s. Santiago de Compostel·la: 1973. Cf., davant aquest plantejament, la dura crítica formulada per Martínez-Risco i Macías, a “Significación social...” *cit.*, pàg. 105 i s.

49. MARTÍNEZ-RISCO i MACÍAS. *Op. cit.*, pàg. 102, en què al·ludeix a aquestes funcions en passat. Quant a les formes especials de comunitat que es regulaven a la Compilació del 1963, vegeu-ne una referència a l’article de Carballal Pernas titulat “Ante a revisión do Dereito civil especial de Galicia”, recollit a *Estudos cit.*, pàg. 65 i s.

50. MARTÍNEZ-RISCO, *op. cit.*, pàg. 103 i s.

51. MARTÍNEZ-RISCO, *op. cit.*, pàg. 109.

52. MARTÍNEZ-RISCO, *op. cit.*, loc. cit. La competència al·ludida del “legislador nacional” per prendre la mesura s’explica pel fet que llavors l’Estat espanyol encara no tenia la condició de democràtic i social de dret, ni tampoc no s’estructurava en autonomies.

53. MARTÍNEZ-RISCO, *op. cit.*, pàg. 109 i s.

54. LORENZO FILGUEIRA, *Realidad e hipótesis de futuro del Derecho foral de Galicia*. Vigo: 1986, pàg. 34.

55. LORENZO FILGUEIRA, *op. cit.*, pàg. 30. Pel que fa a les formes especials de comunitat (forests veïnals de mancomú, aigües, *agro*, *agra* o *vilar* i molins), vegeu *op. cit.*, pàg. 58 i s. Sobre com es regulaven a la Compilació del 1963, vegeu *op. cit.*, pàg. 113 i s.

també ja s'ha dit, al seu treball previ de reforma de la Compilació del 1963, presentat al Parlament de Galícia amb data 11 de juny de 1991, va proposar incloure un títol –en concret, el títol II, “La casa i la *veciña*”– en el qual figuraven diversos preceptes en què es regulava la *veciña* parroquial.⁵⁶

Davant aquestes propostes d'incloure la institució en la nova regulació normativa, altres juristes es van manifestar, no obstant això, radicalment en contra, com ara Sande García, que qualificava la *veciña* *patrucial* i altres figures més –la casa, les aigües de *torna a torna* o *pilla pillota*, els *muiños de herdeiros*, els *cómaros*, la companyia familiar gallega i el dret de llaurar i posseir– com a “fòssils” afegits –“en la direcció marcada pel text del Consello da Cultura”– als “que formaven l'*antro* de la Compilació”, “figures totes d'un dret llegendari al qual el legislador gallec d'avui (en referència a la Ponència conjunta responsable de la Proposició de Llei de 21 d'abril de 1993) no renuncia”.⁵⁷

Segons Rebolledo Varela, la *veciña*, entre altres institucions, es presentava a la Proposició de llei de 21 d'abril de 1993 com a possible exemple del passat tradicional del dret civil propi de Galícia, “un dret tradicional i de poca entitat des del punt de vista jurídic en el qual fonamentar el desenvolupament d'un dret civil propi, ja que no respon a la realitat social que es viu actualment, i això com a conseqüència no tan sols dels importants canvis que hi ha hagut a la societat gallega, sinó també, i per què no dir-ho, de l'abandó històric que ha patit el dret civil gallec davant el dret civil comú espanyol, que l'ha portat pràcticament a la desaparició de les institucions que durant anys es van utilitzar com a representatives i a la necessitat d'exercir les noves competències legislatives amb una visió de futur diferent”. I a tot això, hi afegia que, “respecte de la *veciña* (art. 10 a 14 de la Proposició) [...] sembla que som davant una institució que ni els més acèrrims foralistes recordaven, i és molt dubtós que aquesta institució respongui a realitats juridicoprivades que realment siguin vives al dret propi de Galícia, en paraules utilitzades pel mateix legislador”.⁵⁸

Per la seva banda, Gutiérrez Aller, criticant la que segons ell es presentava a la Llei del 1994 com

una regulació anacrònica –és a dir, tal com havien estat o degueren ser en el passat– d'institucions consuetudinàries de vigència més o menys dubtosa, si no ressuscitades, amb relació a la *veciña*, assenyalava textualment: “La lectura dels articles 10 a 13 de la Llei té més de novel·la de Pereda –incloent-hi la gerontocràcia– que no pas de text legal: l'incompliment de tot l'articulat no té sanció jurídica”.⁵⁹

Lorenzo Merino va qualificar la *veciña* com un “institut històric de pervivència molt dubtosa”, i va destacar, a més, que “la seva funció tradicional –administrar les forests veïnals sota aquest règim (de mancomú)– s'ha vist substituïda per la que exerceixen les comunitats de veïns titulars d'acord amb la normativa de la Llei autonòmica 13/1989, de 10 d'octubre, sobre les forests esmentades”.⁶⁰

Posteriorment, Espín Alba també va fer una reflexió crítica sobre el valor actual de la regulació de la *veciña* a la Llei 4/1995. Aquesta autora va qualificar la *veciña* com una “institució sense cap virtualitat pràctica i sense cap mena de vocació de futur”, i va manifestar per tant la “conveniència que s'eliminés la seva regulació del text de la Llei de dret civil de Galícia”, ja que, segons ella, “conservar una institució únicament per marcar un signe distintiu amb relació a altres realitats jurídiques, quan està fossilitzada, gairebé sense vigor, seria un capritx del legislador que a la llarga perjudicaria la serietat d'un treball legislatiu de l'envergadura d'una llei com la de dret civil de Galícia”.⁶¹

Per a Díaz Fuentes, tot i que considera que el contingut dels articles de la Llei del 1995 referits a la *veciña* es presentaven com “una expressió més literària que altra cosa d'una institució popular de comunicació i deliberació entre els veïns de la parròquia rural, que acostumen a reunir-se en assemblea per tractar els afers d'interès comú”, la figura que ens ocupa “avui té un valor històric i sentimental que no fa mal a ningú que quedi plasmat en aquesta ocasió, però sense cap efecte en l'ordre civil, ja que la missió que encomana a la *veciña* l'article 10 de la Llei, d'administrar els béns de mancomú, excloent-ne les forests d'aquesta classe, que es regiran per la seva legislació pròpia, queda en pura entelèquia, sense cap contingut d'ordre civil”.⁶²

Així mateix, Otero Varela també va descriure com a “pura arqueologia jurídica” la inclusió de la *veciña* i d’altres formes en la Llei, i va presentar com un “despropòsit” la regulació minuciosa feta per la norma de determinades “peculiaritats” que, com aquella, s’hi tractaven amb detall, “quan s’ha despoblat el camp i s’ha abandonat l’agricultura”, i conclouia assenyalant, després de preguntar-se si “és això dret civil lògic i progressiu”, que “les directrius legislatives poden estar inspirades en les altes esferes, des d’on, quan la moda gallega envaeix el món, s’ha proposat el vestit de *petrúcio*, que ningú no sap ja què és, i no únicament per assistir a la reunió de la *veciña*, absolutament desconeguda també”.⁶³

En termes similars es va pronunciar Lete del Río, que va assenyalar que a la Llei del 1995 “s’han mantingut o introduït institucions que la mateixa realitat socioeconòmica de Galícia ha convertit en obsoletes o de pervivència molt dubtosa, un reflex fidel en alguns casos de l’ancestral endarreriment econòmic de Galícia, que, tot i que no es pot considerar totalment superat, no hi ha dubte que tampoc no cal recrear-se a perpetuar-lo”. Entre les institucions esmentades, l’autor indicava la *veciña*, i transcrivía i subscrivia en aquest sentit les paraules ja citades de Gutiérrez Aller.⁶⁴

El mateix feia Bello Janeiro, que qualificava la *veciña* no tan sols d’“institució llegendària fora d’ús”, sinó que, amb relació a la seva regulació a la Llei del 1995, deia que tenia “molt difícils perspectives d’aplicació”, i en la seva crítica la descrivia com a “altament deficient des del punt de vista técnico-jurídic i, fins i tot, des de la perspectiva de l’arrelament social, ja que no només es recull una institució, la *veciña*, totalment en desús a la nostra comunitat, sinó que, a més, s’estableix respecte d’ella una regulació singularment vaga i ambigua, sense instituir ni la més mínima sanció o conseqüència jurídica derivada de l’incompliment o la vulneració de les prescripcions que conté l’articulat de la Llei, amb l’agreujant afegit que, com que es tracta d’una institució tan peculiar, ni tan sols no es pot acudir, com passa en altres llacunes de la Llei, a l’aplicació supletòria de la normativa estatal, que en aquests punts guarda, lògicament, silenci”.⁶⁵

56. Respecte a l’aspecte públic de la parròquia en la seva consideració històrica i la seva projecció en el temps, vegeu, entre altres, amb bibliografia, GONZÁLEZ MARINHAS, *Territori e identidade: Galicia como espacio administrativo. As grandes ‘cuestións históricas’ e a súa proxección actual*. Santiago de Compostel·la: 1994, i FARIÑA JAMARDO, *A parroquia rural en Galicia*. Santiago de Compostel·la: 1996.

57. SANDE GARCÍA, “O Dereito civil de Galicia: unha actualització imposíble á luz da Historia”, a autors diversos (coord. BELLO JANEIRO), *La modernización del Derecho civil*. Santiago de Compostel·la: 1994, pàg. 154.

58. REBOLLEDO VARELA, “El desarrollo del Derecho civil gallego”, a autors diversos, *La modernización cit.*, pàg. 183 i 190.

59. GUTIÉRREZ ALLER, “Introducción”, a autors diversos, *Derecho de sucesiones de Galicia. Comentarios al Título VIII de la Ley de 24 de mayo de 1995*. Madrid: Consejo General del Notariado, 1996, pàg. 22.

60. LORENZO MERINO, “Prólogo” a la *Ley 4/1995 de Derecho civil de Galicia*, reimp. de la 1a ed. Madrid: 1996, pàg. 27.

61. ESPÍN ALBA, “Artículos 10 a 13”, a autors diversos (dir. ALBALADEJO i DÍAZ ALABART), *Comentarios al Código Civil y Compilaciones forales*, tom XXXII, vol 1. *Artículos 1 a 99 de la Ley de Derecho civil de Galicia*. Madrid: 1997, pàg. 201. De la mateixa autora, en sentit semblant, vegeu també, posteriorment, “Instituciones interpretativas e integradoras”, a autors diversos (coord. LETE DEL RÍO), *Manual de Derecho civil gallego*. Madrid: 1999, pàg. 50 i s.

62. DÍAZ FUENTES, *Dereito civil de Galicia. Comentarios á Lei 4/1995*. La Corunya: 1997, pàg. 52. Segons aquest autor, *op. cit.*, p. *cit.*, “el futur de la *veciña* anirà lligat a l’eventual desenvolupament de la competència establerta per a la comunitat autònoma de Galícia a l’article 27.2 del seu Estatut d’autonomia, sobre «organització i règim jurídic de [...] les parròquies rurals com a entitats locals pròpies de Galícia». Però això porta al camp del dret públic, sense que es vegi cap justificació real, excepte la literària i romàntica, per tenir un paper en el dret civil”. Precisament dins el camp del dret públic, Meilán Gil, a *Galicia. Dereito*, tom XLIX, pàg. 299, ha destacat recentment la importància de la parròquia com a “entramat natural, producte de la història i d’una manera d’entendre la vida col·lectiva i condicionat per la geografia”, al qual considera que “cal donar respostes modernes que el potenciïn, sense destruir-lo”.

63. OTERO VARELA, “Jurisprudencia bromeando en serio”, a *Dereito*, vol. 7, núm. 1, pàg. 162 i s.

64. LETE DEL RÍO, “El Derecho civil de Galicia”, a autors diversos (coord. LETE DEL RÍO), *Manual de Derecho civil gallego*. Madrid: 1999, pàg. 32.

No obstant això, malgrat aquesta àmplia reacció doctrinal davant la figura de la *veciña* i la seva regulació a la Llei del 1995, a l'anomenada Proposta de reforma de la Llei de dret civil de Galícia⁶⁶ –que va servir de pauta i guió per a la tasca desenvolupada per la Ponència sobre dret civil de Galícia encarregada de redactar la proposta de la nova Llei de dret civil de Galícia–, redactada per un grup de treball integrat per alguns membres de l'anomenada Comissió Superior per a l'Estudi del Desenvolupament del Dret Civil Gallec i pels de la Comissió del Col·legi Notarial de la Corunya per a l'Estudi del Dret Civil de Galícia, la primera versió completa de la qual es va lliurar a qui era llavors conseller de Justícia, Interior i Relacions Laborals al mes d'abril de l'any 2001, els seus proponents van destacar la conveniència de “mantenir inalterat en tots els aspectes el contingut de la Llei vigent pel que fa a les institucions i les figures jurídiques que recull”; una conveniència que, segons els proponents, “es ratificava pel fet de sentències que resolien conflictes referents a figures o institucions sobre els quals es qüestionava, en alguns casos no sense una certa ironia, la seva subsistència i l'oportunitat de la seva regulació per la Llei 4/1995, de 24 de maig”, com va passar, per exemple, amb la *veciña*, per a la qual se citava la ja clàssica STSJ de Galícia, de 8 d'abril de 1998.

També se'n va fer ressò un autor inicialment crític en els seus plantejaments, Rebolledo Varela, que en un dels seus treballs posteriors va reconèixer que “el temps efectivament va demostrar la importància real i actual d'institucions històriques com la *veciña*”.⁶⁷

VI. Epíleg: algunes qüestions sorprenents sobre la figura i la seva regulació legislativa

Amb el material que hem exposat fins aquí creiem que el lector podrà extreure les conclusions corresponents que li permetin, entre altres coses, contestar a la pregunta que ens formulàvem al començament d'aquest treball. Per la nostra banda, simplement ens limitarem, per concloure, a posar de manifest algunes qüestions que, al nostre parer, són força sorprenents i de les quals, amb rela-

ció a algunes, si és que tenim raó, fins ara la doctrina encara no se n'ha ocupat.

En primer lloc, la relativa a la denominació com a *veciña* de la figura de la qual tractem.

Aquesta denominació, paradoxalment, no figura a cap dels escrits ressenyats corresponents als autors més antics, que parlen de *concello*, *concejo*, *Xunta de Homes* o *xunta de veciños*, però no de *veciña* com a tal.

Si la nostra percepció no és errònia, el primer autor que utilitza el terme *veciña* per referir-se a la reunió de veïns és precisament Artime Prieto, al seu article titulat “A *veciña*, a parroquia e a propiedade xermánica en Galicia”.⁶⁸ També paradoxalment, i malgrat l'èxit que el terme va tenir quan es va recollir com a tal tant a la derogada Llei de dret civil de Galícia del 1995 com a la vigent de l'any 2006, cal assenyalar que en l'idioma gallec el terme *veciña* s'utilitza per referir-se en singular a “cadascuna de les persones que viuen en un mateix edifici, parròquia, vila, ajuntament, ciutat, barri, etc.”,⁶⁹ de manera que, si es pretén al·ludir correctament a la reunió o conjunt de veïns –com a comunitat, és a dir, en plural– d'un lloc, un poble o una parròquia, potser s'hauria d'utilitzar el terme *veciñanza* (veïnatge o veïnat), o, si escau, els compostos ja indicats de *concello de veciños* o *xunta de veciños*, abans que el de *veciña*.

Una altra qüestió també sorprenent, que en la nostra opinió s'hauria de corregir, es concreta en la traducció incorrecta que a l'edició castellana de la vigent Llei de dret civil de Galícia de l'any 2006 es fa del terme gallec *vigairo*, que es tradueix al castellà com a *vicaire*, i no com a *vicario*, com, en canvi, sí que es feia correctament a l'anterior Llei del 1995.

A més, pel que fa a la utilització del terme esmentat *vigairo*, que a la Llei actual se'ns presenta com el “president de la *veciña*”, es pot observar que no hi ha unanimitat entre els autors. Així, mentre que els més antics utilitzen per referir-se al president de la Junta o *concejo* veïnal el terme *pedani* –i anteriorment a aquest terme el de *postor*–, sense parlar en absolut de *vigairo*, l'antropòleg Lisón Tolosana restringeix el terme *vigairo* –així com els de *zeladors* i *excuses*– pel “pedani de llogaret” o “lloc”

–que presenta diferenciat del “pedani de parròquia”, amb atribucions i funcions diferents–, davant el també ja citat Martínez-Risco y Macías, que l’identifica amb el de pedani, però en aquest cas de parròquia.

Finalment, creiem que és encertada la crítica formulada per un sector de la doctrina gallega sobre l’àmbit territorial en el qual a la Llei de dret civil de Galícia s’identifica la *veciña*, que es restringeix a la parròquia, davant el que, com s’ha destacat jurisprudencialment,⁷⁰ passa en la realitat social i consuetudinària de la figura, en què s’identifica amb els habitants no tan sols de la parròquia, sinó també amb els dels respectius pobles o llocs que la integren.⁷¹

65. BELLO JANEIRO, *El ejercicio de la competencia en materia civil por la Comunidad Autónoma gallega: la Ley 4/1995, de 24 de mayo*. Madrid, 1999, pàg. 101 i s.

66. La Proposta esmentada es recull al *Libro Homenaje a Ildefonso Sánchez Mera*, vol. II. Madrid: Consejo General del Notariado, 2002, pàg. 2373 i s.

67. REBOLLEDO VARELA, “O Dereito civil de Galicia”, a autors diversos, *Galicia fai dous mil anos. O feito diferencial galego*. V. Dereito, vol II. Santiago de Compostel·la: s. d. (però 2004), pàg. 268.

68. Recollit a autors diversos, *Estudos do Dereito civil de Galicia*. Santiago de Compostel·la: 1973, pàg. 115 i s. Vegeu, així mateix, amb anterioritat, del mateix autor, l’article titulat “Galicia como región foral. La casa y la familia en el Derecho consuetudinario de Galicia”, publicat en castellà a *Foro Gallego*, núm. 135-136, 3r i 4t trimestres del 1967, pàg. 247 i s., en què aquest autor utilitza el terme vecinia per referir-se al veïnatge.

69. Vegeu *veciño*, –a, tercera accepció recollida al *Diccionario Xerais da Lingua*, 5a ed. revisada. Vigo: maig de 2007.

70. Vegeu la sentència ja esmentada del Tribunal Superior de Justícia de Galícia, de 8 d’abril de 1998 (RJ 1998, 10411), de la qual va ser ponent qui era llavors el president de l’Alt Tribunal, l’Excm. Sr. José Ramón Vázquez Sandes.

71. BUSTO LAGO “Comentarios a los arts. 52 a 55”, a autors diversos (REBOLLEDO VARELA, coord.), *Comentarios a la Ley de Derecho civil de Galicia. Ley 2/2006, de 14 de junio*. Pamplona: 2008, pàg. 297. Sobre la diferència entre la *veciña* i la parròquia, com dues entitats socials diferents i amb una repercussió jurídica diferent, vegeu CORES TRASMONTE, “A Lei 4/1995, do 24 de maio, de dereito civil de Galicia (Segunda parte: A protección do desaparecido, as formas de agrupación familiar, as de agrupación social e as comunidades de bens en man común)”, a *REGAP*, núm. 10, 1995, pàg. 186.